

УДК 780.616.432:378.091.322-028.46

ОСОБЛИВОСТІ РІЗНИХ ВИДІВ САМОСТІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО”

Наталія ІЛІНЦЬКА

*Кафедра теорії та методики музичного мистецтва,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія,
вул. Проскурівського підпілля 139, Хмельницький,
тел.: (096) 533-22-90; e-mail: ilinickaya.natalya@mail.ru*

Розглянуто питання самостійної діяльності студентів-піаністів з основних фахових дисциплін. Висвітлено складники самостійної роботи піаністів на уроках основного музичного інструмента. Зосереджено увагу на тому, що на уроках акомпанементу студентів-піаністу треба засвоїти головні принципи роботи з піснею, читання з листа, методику поетапного вивчення твору тощо. Доведено, що однією з головних рис концертмейстерської діяльності є тісна співпраця концертмейстера з вокалістом та інструменталістом, його активна участь у створенні художнього образу твору.

Ключові слова: самостійна діяльність, основний музичний інструмент (фортепіано), акомпанемент, концертмейстерство, читання нот, нотний текст, гра в ансамблі, піаніст.

Сьогодні суспільство потребує ініціативних та самостійних особистостей, спроможних постійно удосконалювати себе, розширювати уміння та навички, засвоювати нові сфери діяльності. В основі такої безперервної освіти лежить процес самостійної роботи, самостійної діяльності, самостійного навчання.

Зокрема, А. Дістервег наголошував, що самостійна робота у процесі навчання – це постійний пошук істини, який становить зміст навчальної діяльності учня [2, с. 374]. Самостійна робота відіграє особливо важливу роль у творчій самореалізації студента-музиканта. Вона формує професійні уміння і навички з фахових дисциплін, підвищує загальний культурний рівень майбутніх учителів музичного мистецтва.

Самостійна робота студента проявляється в опрацюванні спеціальної літератури, в умінні вільно орієнтуватися в музичних стилях і жанрах, аналізувати і давати оцінку власному виконанню музичного твору.

Результати аналізу досліджень і публікацій свідчать, що окремі питання з методики гри на інструменті та самостійної роботи студентів-піаністів розглядають А. Алексєєв, В. Кузенкова; питаннями концертмейстерської діяльності займалися такі музиканти-практики, як Л. Живов, Е. Кубанцева, А. Люблінський тощо. Роботу концертмейстера в класі струнних смичкових інструментів описує Е. Шендерович, а особливості роботи із вокалістами розкривають Е. Кубанцева та Т. Молчалова. Самостійну діяльність студентів виконавських спеціальностей висвітлено недостатньо.

Метою статті є розкриття особливостей та специфіки самостійної діяльності в процесі навчання фахових дисциплін у студентів-піаністів факультетів мистецтв.

Самостійна діяльність, набуття знань і пізнавальна активність студента є складником його навчання. Викладач допомагає відпрацювати музичний матеріал, дає конкретні вказівки щодо обсягів, напрямів самостійної роботи. Він звертає увагу на спрямованість навчання за принципом послідовності.

Самостійна робота студентів проводиться з метою отримання нових знань, їх закріплення, розширення та поглиблення, а також навчання методам самостійної роботи. Професійна підготовка студентів-музикантів реалізується в процесі вивчення цілого комплексу фахових дисциплін: основний музичний інструмент (фортепіано), акомпанемент, концертмейстерський клас.

На уроках основного музичного інструмента (фортепіано) у студентів розвивають здатність до самостійної творчої роботи та систематизації засвоєного матеріалу. Цей предмет спонукає до свідомої та ефективної самостійної роботи студента за інструментом, допомагає аналізувати, узагальнювати, робити висновки, використовувати нотну та методичну літературу.

Самостійна робота студентів-піаністів охоплює:

- теоретичний аналіз різних творів;
- ескізне вивчення творів різних жанрів та стилів;
- опанування навиками читання нот з листа;
- художньо-музичний аналіз твору;
- участь у виборі програмового матеріалу (робота з нотною літературою);
- виконання творчих завдань, створення власних музичних творів;
- участь у концертах та різних навчально-виховних заходах [1; 6, с. 76].

Викладач повинен поставити студентові завдання, а також у загальних рисах окреслити методику самостійного відпрацювання навчального матеріалу і порядок поточного контролю за процесом його засвоєння, звернувши увагу студента на обов'язкове оцінювання результату його самостійної роботи.

Для успішного формування навичок самостійної роботи студентам з першого курсу варто давати систематичні завдання. Корисно починати з окремих завдань. Необхідно визначити аплікатуру, продумати педаль, прийоми роботи над характером звуку, елементами фактури твору тощо. Після цього можна переходити до самостійної роботи над твором. Успіхи в розвитку усіх навичок визначаються якістю та строком виконання завдання. Якщо на першому і другому курсах термін вивчення твору триває від 20 до 30 діб, то на старших курсах – 10–15. Твори, які пропонують для самостійної роботи, повинні бути легшими, ніж ті, що вивчають в основній програмі з фортепіано. Доцільно самостійно працювати над нескладними фортепіанними п'єсами, які входять до репертуару для слухання музики в дошкільних та шкільних навчальних закладах.

Формування та розвиток навичок самостійної діяльності студентів музично педагогічних факультетів у процесі фортепіанної гри передбачає:

- оперування музично-слуховою уявою;
- розвиток самоконтролю та самооцінки;
- аналіз та синтез;
- творчий підхід до виконання музичних творів;
- активність, ініціативність, волю [5, с. 4].

Поряд із багатьма музичними дисциплінами предмет “Акомпанемент” займає чільне місце в системі підготовки вчителя музичного мистецтва, оскільки дає можливість на практиці синтезувати набуті на уроках фортепіано знання та навички, які реалізуються в майбутній професії. На уроках “Акомпанементу” студент-піаніст має освоїти основні принципи роботи з піснею, читання з листа, методики поетапного вивчення твору, закономірності виконання сольної та супровідної партій, навчитися формувати практичні вміння. Окрім практичних навичок, ця форма роботи приносить студенту велике емоційне задоволення, розширює межі концертних виступів, часто допомагає позбутися невпевненості на естраді.

Самостійна робота студентів має такі складники:

- опрацювання різних видів супроводу до пісень;
- ескізне вивчення вокальних творів (знання вокальної партії);
- читання нот з листа пісень дитячого репертуару;
- оволодіння навичками транспонування;
- навички роботи з нотною літературою (при виборі програмних творів);
- виконання музичних творів із власною інтерпретацією;
- участь у концертах та різних навчально-виховних заходах загальноосвітніх шкіл та дошкільних навчальних закладів міста [4].

Наступним важливим складником роботи майбутнього вчителя–музиканта є концертмейстерська діяльність. На заняттях “Концертмейстерського класу” продовжується поглиблене напрацювання основних складників з “Акомпанементу”. Кожний вид діяльності, зокрема й концертмейстерство, може здійснюватися лише в тому випадку, якщо він підтриманий комплексом спеціальних знань та умінь. Головною метою курсу “Концертмейстерський клас” (фортепіано) є підготовка молодих фахівців до самостійної діяльності та подальшого творчого зростання [5; 7].

Основою для формування концертмейстерських умінь та навичок може служити акомпанування солістам-вокалістам та інструменталістам.

Співпраця концертмейстера з вокалістом відрізняється від роботи з музикантами інших спеціалізацій через специфіку вокальної партії, оскільки увагу приділяють і літературному тексту, і звуковидобуванню голосу. Концертмейстер має бути обізнаний у питаннях вокального мистецтва, розуміти основні вокальні завдання (точність інтонації, чітка дикція, дихання, фразування тощо). Йому треба постійно бути сконцентрованим, уважним, він має відчувати фізичний і психологічний стан вокаліста та вміти вчасно реагувати на його емоції, тобто концертмейстер має завжди “дихати” разом зі співаком.

З’ясуємо деякі особливості співпраці концертмейстера з інструменталістами.

Спільне виконання з інструменталістом від кожного з учасників вимагає серйозного перегляду звичних уявлень про тембр та силу звучання. Пошук тембрових фарб пов’язаний: у струнників – з розподілом смичка, навіть з вибором струни; у струнників–народників – із впливом пальця чи медіатора на струну; у баяністів (акордеоністів) – з активністю руху міха та наявністю “готових” тембрів; у духовиків – з розподілом повітря, особливостями звучання кожного інструмента цієї групи [3; 5, с. 109].

Концертмейстер інструментальних класів має бути обізнаний із специфікою виконавства на кожному інструменті, розуміти індивідуальну манеру музиканта, з яким грає (комплекс ігрових прийомів, особливостей звуковидобування, штрихів, динаміки), що допоможе йому точніше визначити свої дії.

Отже, важливість самостійної музичної діяльності полягає не лише в ефективному вирішенні навчальних завдань (поглибленні знань студента, розширенні його світогляду, розвиткові інтелектуальних можливостей особистості, ерудиції). Вона пробуджує у студентів активність, потребу до творчої діяльності. Варто наголосити, що самостійна робота має органічно входити в процес навчання, а не бути лише певною частиною самопідготовки студента. Необхідно, щоб музичні заняття завжди спонукали до самостійного вирішення навчальних завдань з предметів фортепіанного циклу.

Список використаної літератури

1. *Алексеев А. Д.* Методика обучения игре на фортепиано / А. Д. Алексеев. – М., 1978. – 288 с.
2. *Дистервег А.* Избранные педагогические сочинения / А. Дистервег ; сост. Ротенберг В. А. ; общая ред. Медынского Е. Н. – М. : Уч. пед. изд-во, 1956. – 374 с.
3. *Кубанцева Е. И.* Концертмейстерский класс : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / Е. И. Кубанцева – М. : Академия, 2002. – 192 с.
4. Курс “Акомпанемент” : методичні рекомендації до виконання самостійних робіт / укл. Журавльова Н. І., Каленик І. В. – Хмельницький : ХГПА, 2011. – 32 с.
5. Курс “Концертмейстерський клас” : методичні рекомендації до виконання самостійних робіт/ укл. Журавльова Н. І., Каленик І. В. – Хмельницький : ХГПА, 2011. – 36 с.
6. Методика навчання гри на інструменті (фортепіано): програма-конспект для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I-II рівнів акредитації / укл. В. П. Кузенкова. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 180 с.
7. *Молчанова Т. О.* Мистецтво піаніста-концертмейстера : навч. посібник / Т. О. Молчанова. – Вид. друге, перероб. і допов. – Львів : СПОЛОМ, 2007. – 216 с.
8. *Ревенчук В. В.* Теорія та методика формування концертмейстерських умінь : Навчальний посібник / В. В. Ревенчук. – Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2009. – 111 с.

Стаття надійшла до редколегії 12.09.2014

Прийнята до друку 21.10.2014

**PECULIARITIES OF DIFFERENT KINDS OF INDIVIDUAL
ACTIVITY FOR STUDENTS OF SPECIALITY “MUSIC ART”
IN PIANO DISCIPLINES**

Nataliya ILINITSKA

*Department of theory and methods of music art,
Khmelnyskyi Humanitarian-Pedagogical Academy,
str. Proskurivskoho Pidpillia, 139, Khmelnytskyi
tel.: (096)533 22 90; e-mail: ilinickaya.natalya@mail.ru*

In the article have been studied the questions of individual activity of students-pianists on the basic professional disciplines. The components of pianists individual work at the lessons of primary musical instrument have been cleared up. It is accented that on lessons of “Accompaniment” the student-pianist should be taught basic principles of work with the song, reading from the sheet, methods of step-by-step learning of the work of music, etc. It is mentioned that one of the main features of concertmaster’s activity is close cooperation of the concertmaster with the vocalist and instrumentalist, his or her active participation in creation of artistic image of the work of music.

Key words: individual activity, primary musical instrument (piano), accompaniment, concertmaster activity, reading music, note text, play in the ensemble, pianist.